ФИЛМСКА СЕЗОНА У ЗНАКУ ПОЛИТИЗОВАНОСТИ, ИДЕОЛОШКЕ ИНСТРУМЕНТАЛИЗАЦИЈЕ И СОЦИЈАЛНЕ ОСВЕШЋЕНОСТИ

Два лица Холивуда

Готово да нема америчког филма који је прошле зиме и овог пролећа конкурисао за неку од престижних награда, а да у себи није садржавао дозу социјалне освешћености и нескривену намеру да проблематизује нека од великих горућих политичких питања. „Оскар", та гламурозна позорница за промоцију диктираних вредности и трендова, и моћан инструмент за глобално кодирање „политичке коректности", открио је и другу страну медаље. Ипак, ни један филм није узбуркао страсти и испровоцирао опречне реакције као „Планина Броукбек", вестерн љубавна прича Анга Лија у којој су главни актери двојица каубоја хомосексуалаца

Пише: Марко Танасковић

На-кон Фе-ста и ово-го-ди-шње до-де-ле „Оска-ра”, пра-во је вре-ме да се под-ву-че цр-та и све-де би-ланс за ову зим-ску филм-ску се-зо-ну 2005/2006. Оп-ште је по-зна-то да се глав-ни-на, услов-но ре-че-но, озбиљ-ни-јих фил-мо-ва, то јест оних ко-ји има-ју ја-сно из-ра-же-не умет-нич-ке ам-би-ци-је и по-тре-бу да не-што зби-ља са-оп-ште пу-бли-ци, упра-во тем-пи-ра за овај пе-ри-од, пред сам крај ста-ре ка-лен-дар-ске го-ди-не и на по-чет-ку но-ве, ка-ко би се ква-ли-фи-ко-ва-ли за оска-ров-ске но-ми-на-ци-је и по-кло-пи-ли са фе-сти-ва-ли-ма по-пут бер-лин-ског и сан-ден-ског.

Сва-ко раз-ма-тра-ње ово-го-ди-шње про-дук-ци-је мо-ра по-че-ти за-па-жа-њем да је иза нас, ба-рем по стан-дар-ди-ма по-сло-вич-но апо-ли-тич-ног аме-рич-ког фил-ма, не-сва-ки-да-шње ис-по-ли-ти-зо-ва-на се-зо-на. Го-то-во да не-ма фил-ма ко-ји је кон-ку-ри-сао за не-ку на-гра-ду, а да у се-би ни-је са-др-жао од-ре-ђе-ну до-зу со-ци-јал-не осве-шће-но-сти и не-скри-ве-ну на-ме-ру да про-бле-ма-ти-зу-је не-ко вру-ће по-ли-тич-ко пи-та-ње. Док се, на при-мер, оска-ров-ски по-бед-ник, из-вр-сна *Фа-тал-на не-сре-ћа*
, ба-ви про-бле-мом ра-сних тен-зи-ја у Лос Ан-ђе-ле-су и њи-хо-вим ком-плек-сним и ви-ше-слој-ним ма-ни-фе-ста-ци-ја-ма у на-вод-ној иди-ли лон-ца за пре-та-па-ње (mel-ting pot), ка-кву Аме-ри-ка упор-но же-ли на-мет-ну-ти остат-ку све-та као мо-дел, за то вре-ме Џорџ Клу-ни, као ре-ди-тељ, по-ку-ша-ва да у све-де-ној, цр-но бе-лој дра-ми *Ла-ку ноћ и сре-ћно*
скре-не па-жњу на од-нос по-ли-ти-ке и ме-ди-ја, од-но-сно да кроз при-чу о хра-брим те-ле-ви-зиј-ским но-ви-на-ри-ма ко-ји су ра-то-ва-ли про-тив озло-гла-ше-ног се-на-то-ра Џоа Ме-кар-ти-ја не-дво-сми-сле-но по-ста-ви па-ра-бо-лу о ка-та-стро-фал-ном ста-њу да-на-шњег жур-на-ли-зма и не-до-стат-ку кри-тич-ке све-сти у ери Џор-џа Бу-ша мла-ђег.

Осим тих фил-мо-ва ко-ји об-ра-ђу-ју из-ра-зи-то аме-рич-ке те-ме, до-ду-ше на је-дан уни-вер-за-лан и при-ма-мљив на-чин, тре-ба сва-ка-ко по-ме-ну-ти и *Мин-хен* Сти-ве-на Спил-бер-га, у ко-ме нај-ве-ћи илу-зи-о-ни-ста свет-ског фил-ма, на се-би до са-да не-свој-ствен на-чин, што зна-чи од-ме-ре-но, не-при-стра-сно и про-ми-шље-но, тре-ти-ра те-ро-ри-зам и бли-ско-и-сточ-но пи-та-ње кроз при-чу о зло-чи-ну (уби-ство изра-ел-ских спор-ти-ста на Олим-пи-ја-ди у Мин-хе-ну) и ка-зни (по-сле-дич-на од-ма-зда Мо-са-да), оста-вља-ју-ћи гле-да-о-ца са по-ра-жа-ва-ју-ћим и муч-ним за-кључ-ци-ма о за-ча-ра-ном кру-гу на-си-ља из ко-га, ка-ко Спил-берг то ви-ди, Је-вре-ји и Па-ле-стин-ци још ду-го не-ће би-ти у ста-њу да про-на-ђу из-лаз. Пра-ва ме-ра ква-ли-те-та и објек-тив-но-сти Спил-бер-го-вог из-у-зет-ног фил-ма је и чи-ње-ни-ца да је, у исто вре-ме, и у го-то-во ис-тој ме-ри, био на-пад-нут и са је-врej-ске и са арап-ске стра-не, као фал-си-фи-ка-тор исто-ри-је и про-па-ган-ди-ста.

КРУ-НА ГЕЈ ИДЕ-О-ЛО-ГИ-ЈЕ

Ипак, ни-је-дан филм ове го-ди-не ни-је уз-бур-као стра-сти и ис-про-во-ци-рао опреч-не ре-ак-ци-је као *Пла-ни-на Бро-ук-бек*, ве-стерн љу-бав-на при-ча Ан-га Ли-ја у ко-јој су глав-ни ак-те-ри дво-ји-ца ка-у-бо-ја хо-мо-сек-су-а-ла-ца. Иако му је за дла-ку и на вол-ше-бан на-чин из-ма-кла на-гра-да за нај-бо-љи филм, што је де-ли-мич-но ком-пен-зо-ва-но до-де-љи-ва-њем не-за-слу-же-ног „Оска-ра" за ре-жи-ју Тај-ван-цу Ли-ју, филм *Пла-ни-на Бро-ук-бек* пред-ста-вља кру-ну ви-ше-де-це-нијс-ких на-по-ра хо-ли-вуд-ских ли-бе-рал-них кру-го-ва да се, пр-во у филм-ско-те-мат-ском, а ка-сни-је и у ши-рем дру-штве-но-прав-ном сми-слу, хо-мо-сек-су-ал-ни па-ро-ви са-свим из-јед-на-че са хе-те-ро-сек-су-ал-ним.

Не тре-ба има-ти илу-зи-ја о умет-нич-ким вред-но-сти-ма *Пла-ни-не Бро-ук-бек*; у пи-та-њу је раз-ву-чен, до-са-дан и ис-пра-зан филм, јеф-ти-ни пам-флет за јед-но-крат-ну упо-тре-бу ко-ји ће за де-се-так го-ди-на би-ти пот-пу-но за-бо-ра-вљен. У том сми-слу, не сме се при-ла-зи-ти „Оска-ри-ма" као не-ка-квим по-у-зда-ним ба-ро-ме-три-ма ква-ли-те-та, по-што они већ ду-же вре-ме слу-же пре све-га као гла-му-ро-зна по-зор-ни-ца са ко-је се вр-ши про-мо-ци-ја од-ре-ђе-них вред-но-сти и трен-до-ва, ка-ко у са-мој ин-ду-стри-ји, та-ко и у аме-рич-ком дру-штву.

Са чи-сто аме-рич-ке тач-ке гле-ди-шта, овај филм-ско-про-па-ганд-ни про-је-кат, осим то-га што про-мо-ви-ше пе-де-ра-сти-ју, та-ко-ђе на-сто-ји да де-ви-ри-ли-зу-је, де-тра-ди-ци-о-на-ли-зу-је и де-ми-то-ло-ги-зу-је фа-мо-зни Ди-вљи За-пад. Ако се има у ви-ду да су ка-у-бо-ји од-у-век би-ли оли-че-ње си-ро-ве аме-рич-ке му-жев-но-сти, ин-ди-ви-ду-а-ли-зма и конзервативизма, кроз имиџ ико-нич-них лич-но-сти као што су Џон Вејн, Га-ри Ку-пер и Клинт Ис-твуд, он-да са-вр-ше-но има сми-сла то што су се ауто-ри од-лу-чи-ли да сво-је из-о-па-че-не ју-на-ке сме-сте у овај ми-ље. Као да се же-ли упу-ти-ти по-ру-ка оној по-бо-жној, кон-зер-ва-тив-ној „ти-хој ве-ћи-ни" да је бо-лест до-шла до са-мог ср-ца ко-лек-тив-ног аме-рич-ког би-ћа и да не-ма ви-ше про-сто-ра за бе-жа-ње, ни-ти сми-сла у опи-ра-њу. Суб-вер-зи-ја тра-ди-ци-о-нал-не кул-ту-ре од-у-век је би-ла је-дан од глав-них пра-ва-ца де-ло-ва-ња геј иде-о-ло-га.

Та-ко-ђе, фе-но-мен *Бро-ук-бек* је до-био и вр-ло ин-тер-на-ци-о-нал-ну, гло-бал-ну но-ту кроз син-хро-ни-зо-ва-но де-ло-ва-ње геј ло-би-ја ши-ром све-та (па са-мим тим и код нас) ко-ји су при-гр-ли-ли филм с оче-ки-ва-ним и не-скри-ве-ним оду-ше-вље-њем. При-зор упла-ка-ног и уз-бу-ђе-ног кре-ма геј Бе-о-гра-да, на-кон про-јек-ци-је у „Са-ва-цен-тру", вр-ло сли-ко-ви-то све-до-чи о тој чи-ње-ни-ци. Од-мах су се огла-си-ли осо-ко-ље-ни ло-кал-ни пред-став-ни-ци „ру-жи-ча-сте ин-тер-на-ци-о-на-ле", тру-де-ћи се из пет-них жи-ла да нас убе-де ка-ко филм не тре-ба по-сма-тра-ти као ис-кљу-чи-во геј при-чу, већ као обич-ну сто-ри-ју о нео-ства-ре-ној љу-ба-ви у ко-јој ју-на-ци, ето са-свим слу-чај-но, овог пу-та на-ги-њу ка истом по-лу. Ра-ди се о још јед-ној пер-фид-ној уди-ци на ко-ју се ни-по-што не сме-мо упе-ца-ти.

ТРЕНД И ИН-ФЛА-ЦИ-ЈА ПЕ-ДЕ-РА-СТИ-ЈЕ

Оску-дан у са-др-жа-ју и емо-тив-ном на-бо-ју, а мањ-кав у тех-нич-кој ре-а-ли-за-ци-ји (на-ро-чи-то у глу-мач-ком де-лу) до гра-ни-ца ама-те-ри-зма, овај филм по-бу-ђу-је то-ли-ко за-ни-ма-ње ис-кљу-чи-во због кон-тро-верз-но-сти ко-ја је по-сле-ди-ца сек-су-ал-ног опре-де-ље-ња глав-них ју-на-ка и вр-ло екс-пли-цит-ног (и де-гу-тант-ног) при-ка-зи-ва-ња исто-пол-ног од-но-са на екра-ну. Да се ра-ди о хе-те-ро-сек-су-ал-ном па-ру, овај па-те-тич-ни љу-бић ни-ко не би ни ре-ги-стро-вао, а о сил-ним на-гра-да-ма и ме-дијс-кој за-сту-пље-но-сти да не го-во-ри-мо. Уоста-лом, са-ма чи-ње-ни-ца да су хо-мо-сек-су-ал-ци и не-ла-год-ност ко-ју по-во-дом то-га осе-ћа-ју при-си-ља-ва про-та-го-ни-сте фил-ма да оста-ну раз-дво-је-ни до на-сил-не смр-ти јед-но-га од њих, чи-ме се под-вла-чи тра-гич-на ди-мен-зи-ја њи-хо-вог од-но-са и осу-ђу-је ра-то-бор-на хо-мо-фо-би-ја у Аме-ри-ци ко-ја сто-ји на пу-ту њи-хо-вој иде-а-ли-зо-ва-ној љу-ба-ви.

На-рав-но, по-што јед-на ла-ста, ма ко-ли-ко би-ла ме-дијс-ки на-то-вље-на по-хва-ла-ма и па-жњом, не чи-ни про-ле-ће, мо-ра-ли су се, осим ка-у-бо-ја, про-на-ћи и дру-ги из-ви-то-пе-ре-ни ју-на-ци, ка-ко би геј тренд у пот-пу-но-сти за-жи-вео. У ту свр-ху ис-ко-ри-шће-на је и „Оска-ром" на-гра-ђе-на сјај-на ро-ла Фи-ли-па Сеј-му-ра Хоф-ма-на из би-о-граф-ског фил-ма *Ка-по-ти,* у ко-ме се го-во-ри о рас-тр-за-но-сти Тру-ма-на Ка-по-ти-ја, по-зна-тог аме-рич-ког књи-жев-ни-ка и но-тор-ног хо-мо-сек-су-ал-ца, из-ме-ђу про-фе-си-о-нал-не ко-ри-сти ко-ју из-вла-чи пра-те-ћи слу-чај је-зи-вог уби-ства

јед-не по-ро-ди-це у Кан-за-су и емо-ци-о-нал-не на-кло-но-сти ко-ју раз-ви-ја пре-ма јед-ном од зло-чи-на-ца.

Ову ин-фла-ци-ју геј уло-га и сек-су-ал-но де-ви-јант-не те-ма-ти-ке упот-пу-њава Фе-ли-си-ти Хаф-ман ко-ја у фил-му *Тран-са-ме-ри-ка* ту-ма-чи лик транссексуалца ко-ји се спре-ма за опе-ра-ци-ју про-ме-не по-ла, али пре то-га са-зна-је да има си-на нар-ко-ма-на и му-шку кур-ву, ко-га је слу-чај-но на-пра-вио(ла) у мла-до-сти док је још сек-су-ал-но оп-штио(ла) са же-на-ма.

И ова не-спор-но увер-љи-во од-и-гра-на уло-га је на-гра-ђе-на но-ми-на-ци-јом за „Оска-ра". О то-ме ко-ли-ко је да-нас по-ста-ло по-ли-тич-ки ко-рект-но и опор-ту-но глу-ми-ти хо-мо-сек-су-ал-це убе-дљи-во го-во-ри и по-да-так да су, на-кон об-ја-вљи-ва-ња ово-го-ди-шњих но-ми-на-ци-ја, мно-ге ве-ли-ке зве-зде на-ло-жи-ле сво-јим аген-ти-ма да им под хит-но про-на-ђу аде-кват-не геј и хер-ма-фро-дит-ске ро-ле, ка-ко би се што бо-ље по-зи-ци-о-ни-ра-ли за на-ред-ну се-зо-ну фе-сти-ва-ла и на-гра-да. То-ли-ко о зна-ко-ви-ма вре-ме-на и вла-да-ју-ћој сек-су-ал-ној по-ли-ти-ци!

Да ства-ри ипак ни-су та-ко цр-не и да је из Холивуда мо-гу-ће до-би-ти ин-те-ли-гент-не, за раз-ми-шља-ње под-сти-цај-не и хра-бре фил-мо-ве, го-во-ре слу-ча-је-ви као што су *С и-ри-ја-на*
и
Бри-жни ба-што-ван
. Ова два срод-на фил-ма, по-сма-тра-ни као це-ли-на, пред-ста-вља-ју же-сток ша-мар тран-са-тлант-ској кор-по-ра-ци-ј-ској ели-ти и њe-ним им-пе-ри-јал-ним ци-ље-ви-ма и стра-те-ги-ја-ма.

ПРОДОРНИ БЉЕ-СЦИ ИСТИ-НЕ

Сам на-слов фил-ма *Си-ри-ја-на* озна-ча-ва тер-мин ко-јим се у ва-шинг-тон-ским *think tank* -ови -ма име-ну-је пла-ни-ра-на пре-ком-по-зи-ци-ја Бли-ског Ис-то-ка, а у скла-ду са по-тре-ба-ма аме-рич-ке по-ли-ти-ке и нафт-не ин-ду-стри-је. На-и-ме, ти-ме се у стар-ту ауто-ри фил-ма не-га-тив-но од-ре-ђу-ју пре-ма пра-вим, на-су-прот оним про-кла-мо-ва-ним, ци-ље-ви-ма аме-рич-ке ад-ми-ни-стра-ци-је у ре-ги-о-ну и це-ни ко-ја се због то-га сва-ко-днев-но пла-ћа у људ-ским жр-тва-ма.

Сце-на-ри-ста и ре-жи-сер Сти-вен Га-хан на ма-е-стра-лан, алт-ма-нов-ски на-чин па-ра-лел-но во-ди кон-це не-ко-ли-ко, на-из-глед не-по-ве-за-них при-ча, од ко-јих све има-ју као до-дир-ну тач-ку бли-ско-и-сточ-ну наф-ту, да би их у фу-ри-о-зном фи-ни-шу све по-ве-зао и уткао у ве-ли-чан-стве-ну и сло-же-ну та-пи-се-ри-ју ко-ја осли-ка-ва сво ли-це-мер-је, сву по-хле-пу, ко-рум-пи-ра-ност и тру-ле ком-про-ми-се, ко-ји ка-рак-те-ри-шу за-пад-но по-ли-ти-кант-ство у ре-ги-о-ну. Сви ак-те-ри су де-ма-ски-ра-ни, од дво-лич-них зва-нич-ни-ка Стејт департмента, зло-у-по-тре-бље-них аге-на-та ЦИА-е, пре-ко ба-ха-тих арап-ских ли-де-ра и грам-зи-вих нафт-них тај-ку-на, до обич-них кон-сул-та-на-та и тр-жи-шних ана-ли-ти-ча-ра ко-ји та-ко-ђе на-сто-је да се обо-га-те на том де-фи-ци-тар-ном енер-ген-ту, тзв. „цр-ном зла-ту" на-шег до-ба. У том ан-сам-блу, сви глум-ци оства-ру-ју за-па-же-не уло-ге, али се ипак из-два-ја Џорџ Клу-ни ко-ји, за-јед-но са го-ре-по-ме-ну-тим аутор-ским про-јек-том *Ла-ку ноћ и сре-ћ-но*, де-мон-стри-ра да је пре-ва-зи-шао на-ме-ње-ну му уло-гу хо-ли-вуд-ског ле-по-та-на и да се у бу-дућ-но-сти на ње-га озбиљ-но мо-же ра-чу-на-ти у сфе-ри по-ли-тич-ки ан-га-жо-ва-ног фил-ма.

А да ни бри-тан-ска по-ли-тич-ка, фи-нан-сиј-ска и оба-ве-штај-на ели-та не бу-де по-што-ђе-на, по-бри-нуо се бра-зил-ски ре-ди-тељ Фер-нан-до Ме-и-ре-љеш, ко-ји је екра-ни-зо-вао ро-ман Џо-на Ле-ка-реа *Бри-жни ба-што-ван*. У овом еле-гич-ном и екс-пло-зив-ном иде-о-ло-шком пар-ња-ку *Си-ри-ја-ни*, Ралф Фајнс глу-ми ни-же-ра-зред-ног бри-тан-ског ди-пло-ма-ту ко-ји, тра-га-ју-ћи по Афри-ци за исти-ном о уби-је-ној су-пру-зи ак-ти-вист-ки-њи (сјај-на „оска-ров-ка" Реј-чел Вајз), на-ба-са-ва на ме-га за-ве-ру у ко-ју су уме-ша-не ве-ли-ке фар-ма-це-ут-ске ком-па-ни-је, бри-тан-ска вла-да и ко-рум-пи-ра-ни зва-нич-ни-ци Ке-ни-је. От-кри-ће ју-на-ка фил-ма, да фар-ма-це-ут-ске ком-па-ни-је, уз са-у-че-сни-штво бри-тан-ске оба-ве-штај-не слу-жбе и пре-ћут-ну са-гла-сност ло-кал-них по-ли-ти-ча-ра, ко-ри-сте уне-сре-ће-не африч-ке из-бе-гли-це и до-мо-ро-це као сво-је-вр-сне екс-пе-ри-мен-тал-не ку-ни-ће за ис-про-ба-ва-ње дејс-та-ва и кон-тра-ин-ди-ка-ци-ја по-тен-ци-јал-но ве-о-ма уно-сних ле-ко-ва, до кра-ја је отво-ре-на и гнев-на осу-да мон-стру-о-зног ли-бе-рал-ка-пи-та-ли-стич-ког на-чи-на раз-ми-шља-ња, ко-ји фи-нан-сиј-ски про-фит ста-вља из-над људ-ских жи-во-та и њи-хо-ве до-бро-би-ти.

На-чин на ко-ји се за-вр-ша-ва *Бри-жни ба-што-ван*, као и сам крај *Си-ри-ја-не,* оста-вља-ј у нас у рас-по-ло-же-њу пе-си-ми-зма и скеп-се. Слич-но је и ка-да се сво-де за-кључ-ци о тен-ден-ци-ја-ма у са-вре-ме-ној аме-рич-кој ки-не-ма-то-гра-фи-ји. Пе-дер-ски ка-у-бој-ци, са јед-не стра-не, и сме-ли по-ли-тич-ки три-ле-ри са дру-ге, све то оста-вља ути-сак акут-не ши-зо-фре-ни-је и рас-це-па у хо-ли-вуд-ској мејнстрим све-сти. Не-ки на-ив-ни и по-ли-тич-ки не-у-ки по-сма-тра-чи мо-гли би за-сту-па-ти ста-но-ви-ште да су обе тен-ден-ци-је пло-до-ви ли-бе-рал-не, сло-бо-до-ум-не стру-је ко-ја упра-вља фа-бри-ком сно-ва, али то са-мо по-вр-шин-ски мо-же та-ко де-ло-ва-ти. Ако се ства-ри по-сма-тра-ју со-ци-о-ло-шки и кул-ту-ро-ло-шки ду-бље и да-ле-ко-се-жни-је, ја-сно је да, док јед-но пред-ста-вља да-ље ср-ља-ње у би-о-ло-шку и сва-ку дру-гу про-паст, дру-го је сти-дљив на-го-ве-штај осве-шћи-ва-ња и мо-гућ-но-сти оздра-вље-ња. Шта ће пре-вла-да-ти, кон-фор-ми-зам и инер-ци-ја блу-да или бол-на са-мо-спо-зна-ја и по-ка-ја-ње, вре-ме и ре-ак-ци-је пу-бли-ке у на-ред-ним го-ди-на-ма ће сва-ка-ко по-ка-за-ти.

<

(Април 2006)